

Obrtnija.

Kurjava z ogljenim prahom.

V zadnjem času so začela razna podjetja, večje tovarne, a tudi mali obrtniki rabiti novo kurjavo, ki se po vseh poročilih izvrstno obnese. Način te kurjave je popolnoma drugačen, nego so dosedanje metode, a vspeh njen tudi povsem ugodnejši. Gorivo se v tem slučaju popolnoma porabi; nikakih zaostankov ne najdemo in tudi nikacega dima. Zato odpadejo pri parnih strojih dosednji veliki dimniki z vsemi svojimi neprilikami in troški. Kurjavo s prahom lahko vvedemo pri parnih kotlih in za vse različne topilne, žarilne in varilne procese raznih obrtij. Rabiti se more premog, rujavi premog, lesno oglje, šota itd.

Oglje se ne devlje v podobi kosov v peč, ampak v posebnih stopah se poprej zdrobi v prah. Na mesto, kjer je do sedaj stala rešetka (rošt); tedaj pri odprtini, kjer se ogenj prične, se postavi hruški podoben aparat, ki sestoji v svojem glavnem delu iz zaprte, obzidane luknje (hruške), imajoče dve odprtini. Prva odprtina moli proti kotlu v one prostore, kjer se je tudi po starem kurilo, in kjer so poprej stale rešetke, druga, prvi ravno nasprotna odprtina pa ima namen, sprejemati vase tok zraka, ki potem stopa v notranji del hruške. Ogljeni prah se nahaja v posebnem lijaku (Trichter) nad hruško. Umetno izumljena, a vendar jako priprosta avtomatična priprava spušča ogljeni prah v zračni tok, ki ga potem nese v hruško, kjer zgori.

Da se kurjava začne, prižgemo prvi prah s posebno zažigalnico ali lunto; ko se je to zgodilo, začne prah goreti v hruški z vztrajnim, neprestanim plamenom. Zračni tok je razdeljen v več delov; oni del, ki piha prah v hruško, je samo tako močen, da nese prah vanjo; kar je pa sploh treba še zraka v gorenje, prihaja v hruško po raznih družih kanalih, ki so razvrsteni v trupu hruške. Vsled tega se ogljeni prah jako intenzivno zmeša z zrakom. Vsak prašek plava tako rekoč v zraku, obdan od vseh strani od kisika, ter zgori popolnoma, tako da ni nikacega ostanka ne v hruški, ne v dimniku.

Ni dvoma, da se bode ta kurjava kmalu vdomačila v raznih obrtnih podjetjih in to tem bolj, čim dražje postaje gorivo. Tudi odstranjenje vsacega kadenja in dima je posebno za mesta velicega pomena in bode bližnje hiše vsekako povzdignilo v vrednosti.

Obrtnijske raznoterosti.

Vliti lesni izdelki. Francoski listi poročajo, da je tamošnji kemik izumil sredstvo, s katerim more les raztopiti in potem v forme vlivati, kakor na pr. gips. Vliti izdelki so jako trpežni, ne škoduje jim ne para ne mraz in tudi ogenj se jih le nerad prime. Ako se ta vest obistini, bodo novi izdelki brez dvoma močno vplivali na razvoj lesne industrije.

Časopis za dekoracijo stanovanj. Znani nemški list: „Zeitschrift für Zimmerdecoration“ je ravnokar izšel v dokaj

spremenjeni in zboljšani obliki. Umetniško vodstvo lista je prevzel znani ravnatelj umetniško-obrtne šole v Karlsruhe, Hermann Götz. List je vsega priporočila vreden in tudi cena mu je glede na notranjo opravo in bogato zbirko krasnih slik primerno nizka. Za pol leta stane 9 mark = 5.4 gld.

Kako povrniti staremu usnju lepo črno barvo nas uči kemik L. E. Andés v ravnokar izišli knjigi: Die Fabrikation der Stiefelwichse. Vzemi od dveh svežih jajc rumenjake od jednega pa beljak in tolei oboje toliko časa, da postane zmes tekoča in olju podobna. Potem raztopi v desetini litra brinjevca 20 gramov cukra, prideni nekoli črne barve (najbolje Elfenbeinschwarz) in vlij sredi jajca. Vsa zmes se spravi tako na usnje, kakor navadno čevljarsko črnilo ter se s krtačo zlika. Na ta način dobi staro usnje svojo prejšnjo črno barvo na zelo trpežen način.

Kmetijstvo.

Črtice za sadjarje.

II.

Mlade sadne rastlinice imajo mnogo sovražnikov in treba jih je na razne načine varovati. Jim škodujejo miši, zajec jim preti. Poleg tega jih zamori jako veliko plevel. Pred vsem tem jih je treba varovati. Če bi peške sadili kjer si bodi, bi to nam bilo nemogoče. Kdo more razstresene sadike po travnikih in mejah zavarovati. Kdo bode povsod okopaval in plel. To je le mogoče v drevesnici. Zaradi tega je pa drevesnica za sadjarstvo jako potrebna. S tem pa ni rečeno, da naj morda vsak kmetovalec kar napravi po jedno drevesnico. To bi bilo stvari pač prej v škodo nego pa v korist. Z drevesnico je jako mnogo dela. Tu je treba okopavati, pletiti, cepiti i. t. d. Vsak posamičnik nima časa in potrpljenja, da bi se s tem pečal, poleg tega mu je pa treba tudi mnoge skušnje. Zaradi tega drevesnice morejo imeti le nekateri. Kjer imajo dobrega za sadjarstvo vnetega učitelja, se seveda drevesnica lahko napravi pri šoli. Po nekaterih krajih imajo tudi občinske drevesnice, ki se pa vselej dobro ne obnese, ker se premnogokrat nanje ne obrača potrebna pozornost. Zanimarjena drevesnica pa utegne sadjarstvu biti prej v škodo nego pa v korist. Iz nje se dobivajo slaba drevesca, ki ne vspevajo, in prebivalstvo zgubi veselje do sadjarstva.

Posebne važnosti je drevesnica za vzgojevanje novih vrst. Po časopisih se večkrat priporočajo razne nove sadne vrste, o katerih pa ne vemo, če ugajajo za naše podnebje. Da bi ž njimi delal poskuse vsak kmetovalec, ne gre. Vsak ne zna z mladimi rastlinicami ravnati in se bi mu vsled tega ne obnesle in bi torej zavrgel nove vrste in zgubil veselje do sadjarstva sploh. Le v drevesnicah je to od skušenih ljudij mogoče. Če se pokaže, da nova vrsta res dobro vspeva, potem se lahko razširi, drugače se pa opusti.

Da se bolje spozna važnost drevesnic, naj omenimo, da so jih že imeli Rimljani. V začetku družega tisočletja po Kristusu so pa benediktinci in karthaški menihi se jeli zanimati za sadjarstvo in snovati drevesnice. Po-

sebnost so napravili lepe drevesnice blizu Pariza. Kakor so sploh menihi v srednjem veku mnogo storili za izobraženje, tako so tudi bili najboljši pospeševalci sadjarstva. Francosko sadjarstvo bi nikdar ne bilo na tako visoki stopinji, da je niso s tako skrbjo gojili menihi. Še le pozneje so se jeli zanimati država in zasebniki za sadjarstvo in napravljati drevesnice.

Iz Francije se je zanimanje za umno sadjarstvo razširilo v Belgijo, Holandijo, Luksenburško in Nemčijo in Avstrijo. Povsod so snovali drevesnice. V Nemčiji dolgo niso imeli pravih drevesnic za sadno drevje, temveč so v drevesnicah vzgajali poleg sadnega raznovrstno gozdno drevje, kar po sadjarstvu ni bilo v korist.

Še le poslednji čas so v Nemčiji napravili mnogo čisto sadnih drevesnic. Mnogo stori v tem oziru država in pa občine. Vidi se, da bi radi dohiteli, ker so zamudili. Ker se pa vselej najpametneje ne postopa, te drevesnice nimajo povsod najboljšega uspeha in nemško sadjarstvo ne bode še tako hitro doseglo francoskega.

Kakor je tudi važna drevesnica za sadjarstvo, vendar ne smemo misliti, da vsakdo, kdor si omisli kako drevesnico, da vzgaja sadike in drevesca za prodajo, precej lahko obogati. Vemo, da je že ta ali oni kdaj slišal, koliko taka drevesnica nese. Navadno se računa, koliko tisoč drevesc so v štirih ali petih letih vzgoji na enem hektaru, ki se lahko prodajo po toliko in toliko; okopavanje, drugo obdelovanje pa stane toliko in toliko in tako se pokaže 50 % dobička ali pa še več. Tako proračunanje je seveda vse preoptimistično. Vsak kmetovalec ve, kolikokrat bi se opeharil, ko bi na tak način preračunal dohodke svojih njiv, ravno tako je tudi pri sadjarstvu. Vedeti je treba, da tudi pri najskrbnejšem obdelovanju vse rastlinice ne vspevajo. Treba je računati škodo, ki jo napravi mraz, toča, črvi, gosenice. V poštev je treba jemati stroške za ograje, pobiranje škodljivih žuželk, potem stroške, ki so združeni s prodajo. Če se vse to dobro premisli, pa bode slednji spoznal, da pri skrbnem obdelovanju se pač more nekaj pridobiti z drevesnico, za vsacega pa to ni in tudi dobiček ni tak, da bi se kar obogatilo.

Za drevesnico so primerna le najboljše tla, kjer je prst vsaj 80 cm globoka in lepo črna. Od drevesnice, ki jo napraviš na tleh, katera je treba z vsakoletnim gnojenjem in drugimi pripomočki izboljšavati, ne bodeš imel dobička, temveč je le draga potrata. Najboljši za drevesnico za ilovnato s peskom pomešana tla. Mokra in kamnita tla niso za drevesnico. Na takih tleh drevesca rada dobe raka, mah začne rasti po njih in korenine jim trohne. Pretežka zemlja se pa prepočasi ogreje. Pomladi začno v njej drevesca jako pozno poganjati, jeseni pa zgodaj nehajo rasti. Les dobro ne dozori in drevesca zaradi tega rade vzebejo. V pustih tleh pa drevesca ne naredo močnih korenin in se potem pri presajanju ne marajo prijeti in posebno niso za razpošiljanje, ker se jim drobne koreninice prerade posuše.

Drevesnica ne sme biti preveč zavarovana proti

vetrovom, pa tudi jim ne preveč razpostavljena. V prvem slučaju dobimo preveč pomelkužena drevesca, ki niso, da bi jih sadili na izpostavljene kraje. Drevesca na prehudih vetrovih so pa rada kriva, krona imajo razvite na jedno stran in pozneje gotovo lepo ne rastejo. Drevesnica naj bode na malo nagnjenem kraju. Strmi bregovi pa niso zanjo, ker plohe odnašajo prst. V dolinah so pa tla rada prevlažna. Visoki kraji so za drevesnice premrzli. K večjemu posebno trdna drevesca ne morejo vzgajati v visocih krajih.

Kmetijske raznoterosti

Premikanje brejih kobil. Zdravju je jako koristno, če se breje kobile pogosto premikajo. Pri tem se pa kobila vendar ne sme spuščati v dir. Gledati je treba, da kobila ne pade, zato naj se ne spušča po strmih in ledenih potih. Najbolje je, če jo vodimo za uzdo. Tudi ni dobro pusti kobilo same tekati po dvorišču, ker je pri tem vendar vedno nevarnost, da pade. Tudi sama kobila večkrat tako teka, da se pregreje, potem pa zopet prehladi, kar jej škoduje.

Bakro v vinu. Nekateri so izrekli bojazen, da bode vsled škropljenja z modro galico in drugimi podobnimi bakrenimi spojinami po množila množina bakra v vinu, dabode tako vino škodljivo zdravju. Kakor znano, so skoro vse bakrene spojine zdravju škodljive. Preiskave so pokazale, da je ta bojazen bila neopravičena. V moštih se je našlo v litru večjemu 0.008 gramov bakra, in to le iz takih vinogradov, kjer se je močno škropilo. Pri vrenju se pa množina bakra v vinu še za polovico pomanjša. Če se vino še čisti z jajnim beljakom, potem baker iz vina tako izgine, da ga v litru ni pol miligrama več ni, katera množina na noben način ne more kako vplivati na zdravje.

Zarjavela črtala in lemeži. Znano je, da pri plugih črtala in lemeži večkrat zarjavijo. Takega pluga se potem močno prijema prst in s njim ni mogoče globoko orati. Da se pa odpravi rja od plužnega železja, naj se nekoliko ur poprej, predno se rabijo, namažejo s karbolejem, kateri rjo odmoči. Železje je potem zopet lepo gladko, s plugom se zopet lahko orje, ker se ga ne prijema prst.

Marelice so jako občutljive za mraz. Zatorej naj se sade le na solnčnih proti jugu nagnjenih tleh. Nikakor pa marelica ne vspeva, kjer močno brije sever. Sploh marelica ni za mrzlejše kraje. Nekoliko manj za mraz občutljive so že breskve, ki rastejo še na Gorenjskem. Vendar so tudi za breskve le od severja obrnena lege. Pri izbiranju raznih vrst naj se gleda, da se v mrzlejših krajih sade le take vrste, ki zgodaj zore. Za gorkejša kraja so pa dobre tudi poznejše vrste. Česplja že ni toliko izbirčna za lego. Vspeva in rodi v vsaki legi ne samo v južnih. Jedino proti severju pa tudi ne sme biti česplja obrnjena. Česplje se na vrtu dajo vzgajati le kot visoko drevo, drugače dobro ne vspevajo. Še bolj pa vspevajo česplje ob stenah in zidovih. Sploh je česplja jako priporočljiva in koristno drevo pri kmetijski hiši.

Jabelka rastejo v vseh legah, ali vendar v njih severna in južna lega ni posebno priporočljiva. Kdor mora saditi jabelko v severnih legah, naj sadi le zgodnje vrste. Pozne vrste niso za take lege. V južnih legah je dobro, če se jabelko ob poletni vročini kako naredi senca, ker sicer sadje na prednji strani obgori in zgubi mnogo na vrednosti. Hruške vspevajo v vseh legah. Nekatero finejšo vrsto pa vendar ljubijo bolj gorke kraje. Tudi so za mrzlejše kraje priporočljive zgodnje vrste. Sploh se pa mora sadjar ravnati po razmerah svojega kraja.